

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ
ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ
ನಿರ್ವಹಣಾ ನೀತಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇಲಾಖೆ

Website: www.rdpr.nic.in

I. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಮತ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆ

“ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನೈರ್ಮಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ” –ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ

1.1. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶ ಅಭ್ಯಾಸ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಕೊರತೆ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ಸೂಕ್ತವಾದ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಮಕ್ಕಳ ಮರಣ, ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯದ (SLWM- Solid & Liquid Waste) ಅಸಮರ್ಪಕ ವಿಲೇವಾರಿಯಿಂದ ಜಲಮೂಲ ಕಾಯಿಲೆಗಳಾದ ಆಮಶಂಕೆ, ಮಲೇರಿಯಾ, ಡೆಂಗ್ಯೂ, ಕಾಲರ ಮತ್ತು ವಿಷಮಶೀತ ಜ್ವರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಶೇ 88% ರಷ್ಟು ಕಾಯಿಲೆಗಳು ಶುದ್ಧ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಕೊರತೆ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಅಸಮರ್ಪಕ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದಾಗಿ ತಲೆದೋರುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಕಡಿಮೆ ವಯೋಮಾನದ ಮಕ್ಕಳು, ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ದುರ್ಬಲ ಹಾಗೂ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

1.2 ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 2ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್, 2014ರಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ 150ನೇ ಜನ್ಮದಿನವಾದ 2ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್, 2019 ರೊಳಗೆ ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಅಭಿಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಅಭಿಯಾನವು, ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಮಿಷನ್ (ಗ್ರಾಮೀಣ) ('ಎಸ್‌ಬಿಎಂ-ಜಿ') ಮತ್ತು ವಸತಿ ಮತ್ತು ನಗರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ (ಎಂಒಎಚ್‌ಯುಎ) ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಮಿಷನ್(ನಗರ) ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಕೆಳಕಂಡ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ:

- (i) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಹಾಗೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತರುವುದು
- (ii) ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2, 2019 ರೊಳಗೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಅಭಿಯಾನದ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು
- (iii) ಸಮುದಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸುಸ್ಥಿರ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು
- (iv) ಸುರಕ್ಷಿತ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪರಿಸರ ಸ್ನೇಹಿ ಹಾಗೂ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದ ಸಮರ್ಪಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವುದು
- (v) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಗತ್ಯವಿರುವಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯ ನಿರ್ವಾಹಿತ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವುದು.
- (vi) ಧನಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮದೊಂದಿಗೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಮೂಲಕ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವುದು

1.3. ನಂತರ 2016ರಲ್ಲಿ, ಪರಿಸರ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಹವಾಮಾನ ಬದಲಾವಣಾ ಮಂತ್ರಾಲಯವು ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ನಿಯಮಗಳು, 2016ನ್ನು ('ಎಸ್‌ಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳು') ಮತ್ತು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ನಿಯಮಗಳು, 2016 ('ಪಿಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳು')ನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಇದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ತ್ಯಾಜ್ಯವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯದ (ಸರ್ಕಾರದ) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 73ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮ, 1993 ('ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮ')ಗಳ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ವಯ.

¹ ಮೂಲ ಪುಸ್ತಕ: ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮಂತ್ರಾಲಯ, ಸ್ವಚ್ಛ ಭಾರತ ಅಭಿಯಾನ(ಗ್ರಾಮೀಣ) ಏಪ್ರಿಲ್, 2015.

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಒದಗಿಸುವುದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಅಧಿನಿಯಮದೊಂದಿಗೆ ಎಸ್‌ಬಿಎಂ(ಜಿ) ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳು, ಎಸ್‌ಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತು ಪಿಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಒದಗಿಸುವ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ.

II. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ

2.1 ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 30 ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು, 176 ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಮತ್ತು 6022 ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳನ್ನು ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನ ಮುಕ್ತವನ್ನಾಗಿಸುವತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿದೆ. 2012-13ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಬೇಸ್‌ಲೈನ್ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ವಯ 45,42,655 ಕುಟುಂಬಗಳು ಶೌಚಾಲಯ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದು, ನವೆಂಬರ್, 2018 ರಲ್ಲಿ ಬೇಸ್‌ಲೈನ್ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಂತೆ 45,42,655 ಶೌಚಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ನಂತರ, ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನ ಮುಕ್ತ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಸ್‌ಬಿಎಂ(ಜಿ) ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯನ್ವಯ, ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನ ಮುಕ್ತವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ನಂತರ, ಒಡಿಎಫ್+ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾದ ನೀರಿನ ಮೂಲಗಳ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜಲ ಮೂಲಗಳ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಚರಂಡಿಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂಗನವಾಡಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಕೈ ತೊಳೆಯುವ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ತುಂಬಿದ ಶೌಚಗುಂಡಿಗಳನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡುವ ಕುರಿತ ತರಬೇತಿ, ಮಾನವ ಮಲ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ (Faecal Sludge Management) ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು 100% ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನ ಮುಕ್ತವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸ್ತುತ ಒಡಿಎಫ್-ಪ್ಲಸ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಾಧಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಿರುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಅಭ್ಯಾಸ, ಮಲ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸುರಕ್ಷಿತ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ತ ವಿಲೇವಾರಿ, ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರಿನ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರೀತಿಯ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮುಂತಾದ ನೈರ್ಮಲ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ಹರಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

2.2 ಎಸ್‌ಬಿಎಂ (ಜಿ) ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸವಾಲುಗಳು, ಅಗತ್ಯತೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿವಿಧತೆಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಾಧ್ಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಭಾಗವಾಗಿ ಮತ್ತು ಎಸ್‌ಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಪಿಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ನಿಯಮಗಳ ಅಗತ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಈ ರಾಜ್ಯ ನೀತಿಯನ್ನು ('ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ನೀತಿ') ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ವಿಧಾನ, ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಗುರಿಗಳು ಮತ್ತು ಗುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕಾಲಮಿತಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನೀತಿಯೊಂದಿಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ನೀತಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರವು, ಇತರೆ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ, ಶೌಚಾಲಯಗಳ ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಕುರಿತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಮೂಲಗಳ ಯೋಜನೆ, ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಗಳ ಪಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು, ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂವಹನ, ಮತ್ತು ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಸಂವಹನ, ಸಾಮಾನ್ಯಭಿವೃದ್ಧಿ, ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ. ಮುಂದುವರಿದು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಮಾದರಿ ಉಪ-ವಿಧಿಗಳು ಈ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತಹ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವ ತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ನೀತಿಯು ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಮಾದರಿ ಉಪ-ವಿಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಲೇವಾರಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಾಡುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತರುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

2.3. ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿದಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಇತರೆ ಸೂಕ್ತ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ನೀತಿ ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಅಂತರನಿಧಿ ಒದಗಿಸುವ (providing gap funding), ತರಬೇತಿ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಸಾಮಾನ್ಯಭಿವೃದ್ಧಿ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

2.4 ಅಪಾಯಕಾರಿ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳು, ಜೈವಿಕ-ವೈದ್ಯಕೀಯ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳು, ಇ-ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳು, ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಭಗ್ನಾವಶೇಷ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳು (ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ)- ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ನೀತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ನಿಯಮಗಳಡಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಇಲಾಖೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳಿಂದ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಹ ಕಾಯ್ದೆ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ವಿಧದ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳೂ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲಾದ ವಿವಿಧ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಸಹ ಸೇರಿಸಲು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುವುದು.

III ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಗುರಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳು

3.1 ದೃಷ್ಟಿಕೋನ

ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ, ಸ್ವಚ್ಛ ಪರಿಸರ, ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಹ ಸುರಕ್ಷಿತ, ಕೈಗೆಟುಕುವ, ಸುಸ್ಥಿರ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು

3.2 ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳು

- I. ಮಾರ್ಚ್-2021 ರೊಳಗೆ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇ 20ರಷ್ಟು, ಮಾರ್ಚ್-2022 ರೊಳಗೆ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇ 50ರಷ್ಟು, ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್-2022 ರೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ (ಶೇ 100ರಷ್ಟು) ಜೈವಿಕ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು (bio-degradable waste) ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಂಗಡಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸುವುದು.
- II. ಮಾರ್ಚ್-2020 ರೊಳಗೆ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇ 20ರಷ್ಟು, ಮಾರ್ಚ್-2021 ರೊಳಗೆ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಶೇ 50 ರಷ್ಟು, ಮತ್ತು ಮಾರ್ಚ್-2022 ರೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ (ಶೇ 100 ರಷ್ಟು) ಅಜೈವಿಕ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು (non bio-degradable waste) ಮರುಬಳಕೆ, ಮರು ಆವರ್ತನೆ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಾಡಿ ನೆಲಭರ್ತಿಗೆ ಕಳಿಸುವ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸುವುದು.
- III. ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಅರಣ್ಯ, ಜೀವಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಇಲಾಖೆಯು ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ವಸ್ತು ಬಳಕೆ ನಿಷೇಧದ ಕುರಿತು ಹೊರಡಿಸಿರುವ ಆದೇಶದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನ.
- IV. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಶಿ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸುಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಪಡಿಸುವುದು.
- V. ಮಾರ್ಚ್-2022ರೊಳಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಒಣ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವಿಕೆ.
- VI. ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾಹಿತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂವಹನ (ಐಇಸಿ) ಮತ್ತು ನಡವಳಿಕೆ ಬದಲಾವಣೆ (ಬಿಬಿಸಿ) ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಲೇವಾರಿಯ 4ಆರ್ ವಿಧಾನಗಳ ಕುರಿತು (ಎಂದರೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡು, ಮರುಬಳಕೆ, ಪುನರಾವರ್ತನ ಮತ್ತು ಹಿಂಪಡೆಯುವಿಕೆ) ಬೋಧನೆ
- VII. ಅಸಮರ್ಪಕ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಿಂದ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ವಾಸಿಗಳ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೀರುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು.

3.3. ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳು

- I. ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಹಾಗೂ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಸುಸ್ಥಿರ ಬಳಕೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೊಸ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ನೂತನ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಮೂಲಕ ಶೇ 100ರಷ್ಟು ಬಯಲು ಬಹಿರ್ದೇಶನ ಮುಕ್ತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದು.
- II. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕಾರ್ಮಿಕರ (ಸ್ವಚ್ಛತಾಗಾರರು) ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರುವುದು. (ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸುರಕ್ಷತಾ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಸೇರಿದಂತೆ) ಮಾನವ ಸ್ವಚ್ಛತಾಗಾರರು ಮತ್ತು ಅವರ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಾಯ್ದೆ, 2013ನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವುದು.
- III. ಸುರಕ್ಷಿತ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸಾಗಾಣಿಕೆ, ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿಯ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಮಲವು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ದಕ್ಕಿಯಾಗದಿರುವುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ತತ್ಸಂಬಂಧವಾಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಎಲ್ಲಾ ಒಂದು ಗುಂಡಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು 2025ರೊಳಗೆ ಎರಡು ಗುಂಡಿ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಅಥವಾ ಇತರ ಯಾವುದೇ ಅಂಗೀಕೃತ ಮಾದರಿ ನಿಯಂತ್ರಕಗಳನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಶೇ.100ರಷ್ಟು ಮಾನವ ಮಲದ ಹೂಳು ಮತ್ತು ಕೊಳಚೆ ನೀರಿನ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆಯನ್ನು (ಎ) 2021ರೊಳಗೆ ಶೇ.5ರಷ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು, (ಬಿ) 2022ರೊಳಗೆ ಶೇ.20ರಷ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು, (ಸಿ) 2023ರೊಳಗೆ ಶೇ.35ರಷ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು, (ಡಿ) 2024ರೊಳಗೆ ಶೇ.70ರಷ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು ಮತ್ತು (ಇ) 2025ರೊಳಗೆ ಶೇ.100ರಷ್ಟು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದು.
- IV. ಸಮರ್ಪಕ ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದ, ಕನಿಷ್ಠ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರಿನಿಂದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಕಲುಷಿತಗೊಳ್ಳದಿರುವುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

IV . ರಾಜ್ಯ ನೀರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಕೆಳಕಂಡ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ:

- 4.1. ಎಲ್ಲಾ ನಿವಾಸಿಗಳೂ ಸಹ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯ ಶೌಚಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಶೌಚಾಲಯಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಲಾದ ಶೇಕರಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
- 4.2. ಸಮುದಾಯವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ಕೈತೊಳೆಯುವ ಸುರಕ್ಷಿತ ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರಸ್ನೇಹಿ ಸುಸ್ಥಿರ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.
- 4.3. ತ್ಯಾಜ್ಯೋತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಕಡಿಗೊಳಿಸಲು ಒತ್ತು ನೀಡುವುದು, ತ್ಯಾಜ್ಯದಿಂದ ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಹಿಂಪಡೆಯುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕರಣೆ ರಹಿತವಾಗಿ ವಿಲೇವಾರಿ ಮಾಡಲಾಗುವ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಗೊಳಿಸುವುದು.
- 4.4. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸೇವೆ ಒದಗಿಸುವುದನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಸ್ಥಿರತೆ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸುವುದು.
- 4.5. ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮೂಹಗಳಾದ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಸಮುದಾಯ ಆಧಾರಿತ ಗುಂಪುಗಳು, ಆರೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು, ಗ್ರಾಮದ ಮುಖಂಡರು, ಅಂಗನವಾಡಿ ಮತ್ತು ಆಶಾ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು, ಅನೌಪಚಾರಿಕ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಹಕರು, ಯುವಜನ ಸಮೂಹ, ದುರ್ಬಲ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಹಯೋಗ ಹಾಗೂ ಸಮಾನ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ.
- 4.6. ಗ್ರಾಮೀಣ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಅನುದಾನ ಬಿಡುಗಡೆ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಇಲಾಖೆಗಳು ಮತ್ತು ಏಜೆನ್ಸಿಗಳೊಂದಿಗೆ

ಸಹಯೋಗ. ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತಹ ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

- 4.7. ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ಒಳಪಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಇಲಾಖೆಗಳು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಿಧಿ.
- 4.8. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮುದಾಯದ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದುರ್ಬಲ ಹಾಗೂ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮೂಹಗಳಾದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಬಡಜನತೆ, ಮಹಿಳೆಯರು, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಆದಿವಾಸಿಗಳು) ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಆರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಸ್ವಚ್ಛತೆ.
- 4.9. ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಚೇತರಿಕೆಗೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಅನೌಪಚಾರಿಕ ವಲಯವು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು.
- 4.10. ಸುರಕ್ಷಿತ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಐಇಸಿ ಮತ್ತು ಬಿಸಿಸಿ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.
- 4.11. ಆರೋಗ್ಯಕರ ಮಾಸಿಕ ಋತುಚಕ್ರ ನಿರ್ವಹಣೆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮತ್ತು ಕೈಗೆಟುಕುವ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವುದು
- 4.12. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿರ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಒಟ್ಟಾರೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

V. ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ವಿಧಾನಗಳು

5.1. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ನೀಡಿರುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸತಕ್ಕದ್ದು:

- i. ಶೇ 80-85ರಷ್ಟು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರು ಬೂದು ನೀರಾಗಿರುತ್ತದೆ (grey water)² ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಪ್ಪು ನೀರು³ (Black water) ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಕಾರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ಕಪ್ಪು ನೀರಿನ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಸಾಗಾಣಿಕೆ, ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ವಿಲೇವಾರಿಯನ್ನು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಂದ ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.
- ii. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ/ಹಸಿ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾವಯವ ಗೊಬ್ಬರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಮತ್ತು/ಅಥವಾ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯೋತ್ಪಾದಕರಿಂದಲೇ ಮೇವಾಗಿ ನೀಡಬಹುದು ಆದರಿಂದ ಜೈವಿಕ/ಹಸಿ ಕಸಕ್ಕಿಂತ ಒಣ ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣ ಘನ ತ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಅಜೈವಿಕ (ಒಣ) ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರಣೆಯತ್ತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು.

5.2 ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ವಿಧಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಿತವಾಗಿದೆ:

- i. ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮೂಲಭೂತ ಸೌಕರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ii. ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೃಹ ತ್ಯಾಜ್ಯೋತ್ಪಾದಕರು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು (ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ) ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕರಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

2. ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ, ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಡುಗೆ ಕೋಣೆ, ಸ್ನಾನದ ಮನೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ, ಹೈನುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಜಾನುವಾರು ಸಾಕಣೆಯಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುವಂತಹ .ಮಾನವ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳದಂತಹ ನೀರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು.

3. ಮಾನವ ತ್ಯಾಜ್ಯವು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಶೌಕಾಲಯಗಳಿಂದ ಹರಿದು ಬರುವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನೀರು ಮತ್ತು ವಾಸದ ಮನೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಅಂಗನವಾಡಿಗಳು, ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ನೀರು.

- (ಅ) ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬದಲಿಗೆ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಆದ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡತಕ್ಕದ್ದು.
- (ಆ) ಕನಿಷ್ಠ ಚಾಲನಾ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಹಣಾ ವೆಚ್ಚವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸುಲಭವಾಗಿರುವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು.
- (ಇ) ಉತ್ತಮ ಮರುಬಳಕೆ/ಪುನರಾವರ್ತನಾ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಕರಣಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.
- iv. ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಸುಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ಣ ಆಯವ್ಯಯದ ಪೈಕಿ ಶೇ 25ರಷ್ಟನ್ನು ನೈರ್ಮಲ್ಯ, ಘನ ಮತ್ತು ದ್ರವ ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ಮುಂದುವರೆದು, 'ಮಾಲಿನ್ಯಕಾರನು ಪಾವತಿಸುತ್ತಾನೆ' (Polluter pays) ಎಂಬ ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತದನ್ವಯ, ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ತ್ಯಾಜ್ಯೋತ್ಪಾದಕರುಗಳಿಗೆ, ಬಳಕೆದಾರರ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಸಮಾನ ದರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಎಸ್‌ಎಲ್‌ಡಬ್ಲ್ಯೂಎಂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಚರಣಾ ವೆಚ್ಚವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡಬಹುದು.
- v. ತ್ಯಾಜ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಾ ಯೋಜನೆಯು ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಾದ ಜನಸಾಂದ್ರತೆ (Density of Population), ಭೌಗೋಳಿಕ-ಹವಾಮಾನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.
